

Bijeenkomst georganiseerd door het "KNNV Contactorgaan voor Vogelstudie"

voor afgevaardigden van Vogelwerkgroepen en Vogelbeschermingswachten, te Utrecht, op Zaterdag, 19 December 1964, om 2 uur.

Deze bijeenkomst werd voor VWG Amsterdam bijgewoond door HH. Brander en Straatman, alsmede ondergetekende; onze adviseur, de Hr. Friëswijk, was aanwezig in zijn functie van "technisch lid" van dit Contactorgaan; tijdens deze bijeenkomst werd hij tevens benoemd tot tweede voorzitter, en op verzoek van de eerste voorzitter, Prof. de Vries, leidde Hr. Friëswijk metéén al het grootste deel van deze vergadering. 13 VWG's o.q. VBW's hadden afgevaardigden gezonden naar deze bijeenkomst, die in totaal door 36 personen werd bijgewoond. Vooruitlopend op het Verslag, dat hierover ongetwijfeld zal worden uitgebracht door de Secretaris van het Contactorgaan, de Hr. Steenman, - hetgeen t.z.t. voor onze leden ter lezing beschikbaar zal worden gesteld -, volgt onderstaand een beknopt overzicht van ter sprake gebrachte onderwerpen.

Prof. de Vries noemt een aantal werkzaamheden, waarmede VWG's zich kunnen bezig houden:

1. een soortenlijst van een bepaald terrein opstellen;
2. data van aankomst en verdwijnen noteren van zomervogels, wintergasten, trekvogels;
3. een studie maken van het verband tussen vogelbevolking en landschap.

Zelfs bij het uitvoeren van de meest eenvoudige inventarisaties worden dikwijls, als het ware "en passant", aardige gegevens verkregen, die kunnen bijdragen tot de wetenschap omtrent de vogels.

Zo constateerde VWG Wageningen, dat men de kwartel wél op haver- en gerstterreinen, niet op roggevelden aantreft.

Rietgorzen, die men in niet te strenge winters in moerasterreinen blijft waarnemen, treft men dan ineens ook midden op de hei aan, waar het zaad van pijpestrootje hun voedsel blijkt op te leveren.

Kruisbekken fourageren op het zaad van de larix, pimpelmezen daarentegen hebben het voorzien op de knopjes van de larix, waar zij vermoedelijk insecten (larixmot ?) uit peuteren.

De Hr. Bloem uit Haarlem (technisch lid voor het trekonderzoek) rapporteert over het trekonderzoek in 1964. Dit jaar is waargenomen op 3 dagposten (Bilthoven, Hengelo, Franeker) en 8 weekendposten. Er zijn 2 "trekberichten" uitgegeven. Over het geheel genomen was de trek minder spectaculair dan in andere jaren het geval was. Over de resultaten van de waarnemingen in 1962, 1963 en 1964 zal een verslag worden gepubliceerd in "Het Vogeljaar".

De Hr. Braaksma (technisch lid/dienstvak natuurbescherming van Staatbos-beheer) vraagt medewerking voor het doorgeven van waarnemingen van zilvermeeuwen met kleurringen (wanneer - waar - welke kleur(en) - aan welke poot - conditie van de vogel). Er zijn 4 à 5000 exx geringd.

De Hr. P.B. Jansen uit Breda houdt zich nu al sedert 1951 bezig met het fenologisch onderzoek t.a.v. een beperkt aantal vogelsoorten, in samenwerking met het KNMI. Men beschikt reeds over een groot aantal medewerkers over het gehele land; uitbreiding hiervan zou welkom zijn, doch medewerkers aan dit onderzoek moeten in de gelegenheid zijn vrijwel dagelijks waar te nemen gedurende enkele voorjaarsweken.

Ook dit onderzoek lijkt veel droger dan het in werkelijkheid is. Niet alleen blijkt een groot verschil voor te komen in b.v. eerste waarnemingsdata van de tjiftjaf (variatie van eind Februari tot 4 weken daarna); ook andere conclusies i.v.m. weersgesteldheden kunnen worden getrokken: sterke achteruitgang van winterkoning en roodborst na een strenge winter, niet daarentegen van soorten als tjiftjaf, fitis, zwaluwen, die blijkbaar grotendeels ver genoeg Zuidwaarts trekken om de koude te ontlopen.

Een droge zomer brengt een terugval te weeg van wormeneters als kievit, merel; hetzelfde geldt vanzelfsprekend voor broedvogels in andere landen als koperwiek en kramsvogel.

Kieviten, die we zo dikwijls in "omgekeerde trekrichting" waarnemen bij weersverandering, doen dit niet meer als zij eenmaal in hun broedgebied zijn aangekomen. Dan trotseren zij daar in de naaste omgeving een weer invallende koude, fouragerend op boerenerven, ja zelfs tussen flatgebouwen. Het is van belang dat dergelijke "aanpassingen" worden vastgelegd. Dit is b.v. bij de merel onvoldoende gebeurd, zodat er te weinig bekend is betreffende de overgang van merel van bos- naar stadsvogel.

Voorts wordt er gewerkt aan een onderzoek betreffende de gierzwaluw. O.a. zal de invloed van het weer op de trek worden nagegaan (v.d. Anker).

De Heer J. Rooth noemt een aantal ornithologische studie-objecten, waar het RIVON zich momenteel bezig houdt; in verscheidene bladen zijn oproepen met het verzoek om medewerking geplaatst:

- ijsvogel (samen met Duitsland, België, Luxemburg);
- nachtzwaluw;
- sperwer (Hr. van Beusekom, een student uit Leiden, die hierover rapporteert aan Prof. Voous);
- kolgans (Hr. Philippona);
- roofvogels/uilen. Invloed van pesticiden op de sterfte; wat is de lethale dosis, etc. (een werkgroep van het RIVON, in samenwerking met het Instituut voor Veterinaire Pharmacologie te Utrecht).
- grote stern;
- lepelaar;
- blauwe reiger. (N.a.v. het RIVON rapport hierover zal vermoedelijk de volledige beschermingsperiode, die werd ingesteld na de winter 1962/1963, weer met 2 jaar worden verlengd.)
- aalscholversterfte tengevolge van verontreiniging van het rivierwater.

(Ik verwijs U in dit verband naar de van het RIVON ontvangen literatuur, als vermeld aan het eind van ons Mededelingenblad. vDr)

De Heer K. Stam uit Den Haag rapporteert over nestkastonderzoek.

Gebleken is o.a. dat door het ophangen van speciale nestkasten torenvalken en uilen gestimuleerd kunnen worden tot grotere broedsels. T.a.v. verschillende mezensoorten werd tevens het biotoop bestudeerd. Gemengd loofbos is meer in trek dan alleen naaldhout, en het ziet ernaar uit, dat dit niet alleen een voedselkwestie is, doch ook de mogelijkheid van dekking, die de ondergroei in een gemengd loofbos oplevert.

Vrijwel steeds worden meer zingende $\delta \delta$ geteld dan er later nestkasten bezet worden; onder de niet-gespaarden treft men veel éénjarigen aan.

Combineert men het ringen van nestjongen met winteravondcontrole, dan krijgt men gegevens over het populatieverloop. Noch het ringen van nestjongen, noch het ringen van volwassen vogels, blijkt noemenswaardig verlies op te leveren, als men het maar op het juiste tijdstip van de dag en op de juiste leeftijd van de jongen uitvoert. Mezen in naaldbossen zijn schuwer dan in gemengd loofbos, en moeten dientengevolge extra voorzichtig worden gehanteerd. Ringen tijdens nestbouw moet geheel en al worden vermeden.

Het Vogeltrekstation in Arnhem staat ringen van mezen met ringen van dit station momenteel niet toe, i.v.m. de onmogelijkheid om de dan te ontvangen massa gegevens te verwerken. Mogelijk is hiervoor een oplossing te vinden, als men dat werk uit handen zou kunnen geven. Voorlopig wordt dus met kleurringen gewerkt.

De Hr. Blaauw van Natuurbeschermingsvereniging "IJhorst & Omstreken" (omgeving Meppel) vertelt, dat men aldaar veel bonte vliegenvangers en zwarte mezen in de nestkasten krijgt.

Verplaatsen deze soorten zich Noordwaarts? Breiden zij zich dankzij de nestkasten uit?

De bonte vliegenvanger verjaagt, indien hij geen leeg kastje meer aantreft, mezen uit reeds bezette kastjes. Aangezien de bonte vliegenvanger vrij laat terugkeert, is men er toe overgegaan reservekastjes voor deze soort te bewaren, die pas half April/Mei worden opgehangen.

Er blijkt een voorkeur te bestaan voor oudere nestkasten, die dus al enige tijd hangen.

In de winter overnachten voornamelijk de mannetjes mezen in de nestkasten; de vrouwtjes erbuiten. Onder deze laatste treedt dientengevolge een hogere sterfte op.

Men heeft ook nog een voedsel trek geconstateerd. Tijdens het broedseizoen hebben de jongen eiwithoudend voedsel nodig. Na afloop van het broedseizoen zijn sommige vogels dientengevolge minder beperkt in de keuze van hun verblijfplaats. Tinbergen onderscheidt "broedterritorium" en "winterdomicilie".

De vraag wordt gesteld, of het mogelijk en wenselijk zou zijn een tip-systeem te scheppen ten behoeve van de bij het Contact Comité aangesloten Vogelwerkgroepen en Vogelbeschermingswachten, voor het doorgeven van bijzondere waarnemingen.

Men is het erover eens, dat dit - helaas - ongewenst is t.a.v. broedgevallen als bijeneter en hop. De Heer Braaksma pleit echter ook t.a.v. andere waarnemingen tegen een dergelijk systeem. Hij haalt als voorbeeld aan hoezeer de kraanvogels na het bekend worden van bepaalde pleisterplaatsen aldaar werden lastiggevallen met bezoek, hetgeen meestal tengevolge heeft dat de vogels worden opgejaagd en verdreven naar voor hen ongunstiger pleisterplaatsen. Ook bij het bezoek aan ganzenpleisterplaatsen moet in ieder geval worden vermeden de vogels op te jagen.

Bovenstaand verslag is er, dunkt mij, wel weer een bewijs van, hoe interessant en nuttig het is om landelijk contact te hebben, van elkaars ervaring te profiteren en anderzijds inspiratie op te doen voor gedegen vogelstudiewerk in eigen kring.

Mej. Mr. J.H.U. van Drooge